

Určení času

Termíny:

tr: zaman, zaman zarfı

cs: čas, příslovce času, určení času

en: time, time adverbials, location in time

biblio:

Ersen-Rasch 2012, 30-33

Göksel, Kerslake 2005, 196-204

Ketrez 2012, 61-63, 192-194

Kučera 2014, 359-362

1. Hodiny

příklad	překlad	příklad	překlad
<i>Saat kaç?</i>	Kolik je hodin?	<i>Saat kaçta?</i>	V kolik hodin?
<i>Saat beş.</i>	Je pět hodin.	<i>saat beşte</i>	v pět hodin
<i>Saat beş buçuk.</i>	Je půl šesté.	<i>saat beş buçukta</i>	v půl šesté
<i>Beşe çeyrek var.</i>	Je tři čtvrtě na pět.	<i>beşe çeyrek kala</i>	ve tři čtvrtě na pět
<i>Beşi çeyrek geçiyor.</i>	Je čtvrt po páté.	<i>beşi çeyrek geçe</i>	ve čtvrt po páté
<i>Saat beş on beş.</i>	Je pět patnáct.	<i>saat beş on beşte</i>	v pět patnáct

Vyjádřování hodin v turečtině se dělí na dvě části. V levém sloupci jsou vyjádření času, když mluvčí odpovídá na otázku „Kolik je hodin?“, v pravém sloupci jsou vyjádření používaná v případě, když chce mluvčí vyjádřit v kolik hodin se něco děje.

P1 *Affedersiniz, saat kaç? - Saat on iki, oğlum.*
„Promiňte, kolik je hodin? - Je dvanáct hodin, synu.“

P2 *Saat kaçta çıkıyoruz yarın? - Yaklaşık saat yedide.*
„V kolik hodin zítra vyrazíme? - Přibližně v sedm hodin.“

Slovo *saat* „hodina“ je možné podobně jako v češtině v mnoha kontextech (kde je jasné, že jde o určení času) vynechat.

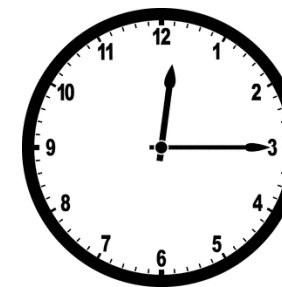
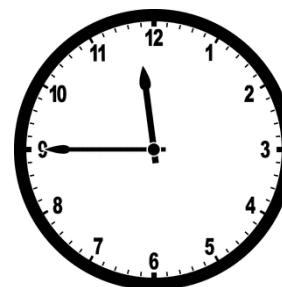
P3 *Film saat dörtte başlıyor.* X *Film dörtte başlıyor.*
„Film začíná ve čtyři hodiny.“ „Film začíná ve čtyři.“

Pro vyjádření půlhodin užíváme slova *buçuk*, která spíše znamenají „...a půl“. Pokud ale chceme říct, že je 00:30, musíme využít slova *yarım*.

P4 *saat on iki buçuk* *saat yarım*
„je půl jedné (poledne, po půlnoci)“ „je půl jedné (po půlnoci)“

Pro vyjádření „za X minut X“ a „X minut po X“, používáme složitější konstrukce. Pokud odpovídáme na otázku *Saat kaç?* užíváme konstrukce *var* (s dativem) a *geçiyor* (s akuzativem). Pro odpověď na otázku v kolik hodin se něco děje *kala* (s dativem) a *geçe* (s akuzativem).

	11:45 (dativ + <i>var/kalmak</i>)	12:15 (akuzativ + <i>geçmek</i>)
<i>Saat kaç?</i>	<i>saat on ikiye çeyrek var</i>	<i>saat on ikiyi çeyrek geçiyor</i>
<i>Saat kaçta?</i>	<i>saat on ikiye çeyrek kala...</i>	<i>saat on ikiyi çeyrek geçe...</i>

P5 *Abi, Türkiye’de saat kaç? - Orada şimdi on bire beş var.*
„Kámo, kolik je v Turecku hodin? - Tam je ted’ za pět jedenáct.“

P6 *Futbol saat kaçta başlıyor bugün? - Saat ikiyi yirmi geçe.*
„V kolik dneska začíná fotbal?“ - Dvacet minut po druhý.

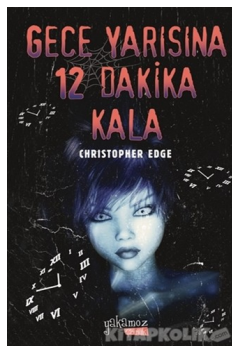
P7 *Gece yarısına 12 dakika kala.*
„Dvanáct minut do půlnoci.“

Čas je možné udávat i čistě digitálně.

P8 *Saat on iki yirmi altı.*
„Je dvanáct dvacet šest.“

P9 *Kalk! Saat beş otuz beş!*
„Vstávej! Je pět třicet pět!“

P10 *Tren saat on üç onda Pendik’ten kalkıyor.*
„Vlak odjíždí ve třináct deset z Pendiku.“

Když chceme vyjádřit, že něco **trvá** několik hodin, přesuneme slovo *saat* „hodina“ za číslovku.

P11 *Saat kaç? - Saat iki buçuk. X Kaç saat süreceksin? - İki buçuk saat.*
„Kolik je? - Je půl třetí.“ „Kolik hodin to bude trvat? 2 a ½ h.“

P12 *Dersimiz bir buçuk saat sürüyor.*
„Naše hodina trvá jeden a půl hodiny.“

P13 *Toplantı ne kadar sürecektir? - Sadece yirmi yirmi beş dakika sürecektir.*
„Jak dlouho bude trvat schůzka? - Bude trvat jenom 20, 25 minut.“

P14 *Güneş yılı tam 365 gün, 5 saat, 48 dakika ve 45 saniye sürüyor.*
„Sluneční rok trvá přesně 365 dní, 5 hodin, 48 minut a 45 vteřin.“

P15 *Yarın televizyon tamircisi geliyor. Yarım saat elektriksiz kalacağız.*
„Zítřejší opravář na televizi. Půl hodiny zůstaneme bez elektřiny.“

P16 *Bir saniye / bir dakika (bekle)!*
„(Počkej) vteřinku / minutku!“

Dny

Pro vyjádření, ve kterém dni se něco děje, použijeme název dne v nominativu (ne lokativu). Někdy se připojuje za název dne ještě slovo *günü*.

P17 *En önemli namaz cuma kılınıyor.*
„Nejdůležitější modlitba je v pátek.“

P18 *Salı günü hava nasıl?*
„Jaké je počasí v úterý?“

P19 *1 Ocak 2022 cumartesiye denk geliyor.*
„1. leden 2022 připadá na sobotu.“

Měsíc

Pokud se něco děje v určitém měsíci, připojujeme za název měsíce lokativ.

- P20 *ocak* „leden“ *ocakta* „v lednu“
- P21 *En sıcak ay temmuz.* „Nejteplejší měsíc je červenec“ *Temmuzda denize gidiyorum.* „V červenci jedu k moři.“

Turečtina občas používá i konstrukci analogickou s českým „v měsíci ...“

- P22 *ocak ayı* „měsíc leden“ *ocak ayında* „v měsíci lednu“

Roční období

Léto a zima mají specifické vyjádření pro „v létě, v zimě“. Pro výrazy „na jaře“ a „na podzim“ se používá lokativ.

	roční období	v ročním období
jaro	<i>ilkbahar</i>	<i>ilkbaharda</i>
léto	<i>yaz</i>	<i>yazın</i>
podzim	<i>sonbahar</i>	<i>sonbaharda</i>
zima	<i>kış</i>	<i>kışın</i>
jeseň (arch.)	<i>güz</i>	<i>güzün</i>

Datum

Pozor, u názvů roků je třeba jít po všech jednotlivých cifrách (ne jako v češtině, kdy můžeme říct vyslovit 1923 jako „devatenáct set dvacet tři“)

- P23 ~~*on dokuz yüz yirmi üç*~~ → *bin dokuz yüz yirmi üç*
~„devatenáct set dvacet tři“ ~„tisíc devět set dvacet tři“
- P24 *bin dokuz yüz yirmi üçte* „v roce devatenáct set dvacet tři“ *bin dokuz yüz yirmi üç yılında*

Číslo označující den v měsíci se neznačí řadovou číslovkou, ale číslovkou základní.

- P25 ~~*birinci nisan*~~ → *bir nisan*
„první duben (dosl. jedna duben)“

Když vyslovujeme plné datum, klademe lokativ za měsíc popř. rok.

- P26 *bir nisanda* „prvního dubna“ *bir nisan iki bin on dokuzda* „prvního dubna 2019“

Méně formální (ale složitější) je vyjádření pomocí genitivní konstrukce. Ty se používají i v některých částých otázkách (P29, 30).

- P27 *Hile günü nisan ayının birinde.*
„Svátek bláznů je prvního dubna.“
- P28 *Bugün günlerden ne? - Bugün çarşamba.*
„Co je dneska za den? - Dneska je středa.“

P29 *Bugünün tarihi ne? - Ekim ayının ikisi.*
„Jaké je dnešní datum? - Druhého října.“

P30 *Bugün ayın kaçı? - Bugün ayın ikisi.*
„Kolikátého je dnes? - Dnes je druhého.“

Lokativ u určení času

Lokativ (případně jeho absence) se v některých případech používá podobně jako v češtině.

P31 *Hicri takvime göre hangi aydayız?*
„Ve kterém měsíci jsme podle islámského kalendáře?“

P32 *Ablam hangi ay geliyor?*
„Který měsíc přijede sestra?“

Obecně platí pravidlo, že slova jako večer, noc, den, měsíc, ráno, apod. Se v jednotném čísle používají zpravidla bez lokativu.

P33 *Akşam tiyatroya gidiyorum.*
„Večer jdu do divadla.“

P34 *O gün tatildeyim.*
„Ten den jsem na dovolené.“

P35 *Gelecek hafta vaktim var.*
„Příští týden mám čas.“

Naopak v množném čísle se používá zpravidla lokativu.

P36 *O günlerde Kurban bayramı var.*
„V těch dnech je Svátek oběti.“

P37 *Bu haftalarda hava çok soğuk.*
„V těchto týdnech je hodně zima (dosl. ...je počasí hodně studené).“

P38 *Son aylarda biraz yorgunum.*
„V posledních měsících jsem trochu unavený.“

Některé výrazy jsou synonymní:

P39 *Şu an işteyim.* *Şu anda işteyim.*
„Teď jsem v práci.“ „Teď jsem v práci.“

Záložky *önce*, *sonra* a *kadar*

	příklad	překlad
-den sonra	öğleden sonra	po poledni (odpoledne)
-den önce	öğleden önce	před polednem (dopoledne)
-e kadar	öğleye kadar	(až) do poledne
... sonra	bir saat sonra	za hodinu
-dikten sonra	geldikten sonra	poté co přijde
-meden önce	gelmeden önce	předtím než přijde

Záložky *önce* a *sonra* se používají různě podle toho, zda se připojují za podstatné jméno, nebo za sloveso. Za podstatným jménem přibírají pouze příponu ablativu *-den*, zatímco za slovesem přibírají navíc příponu *-dik* a *-me*.

- P40 *dersten sonra*
„po hodině“
- P41 *ders bittikten sonra*
„poté co skončí hodina“
- P42 *dersten önce*
„před hodinou“
- P43 *ders başlamadan önce*
„než začne hodina“

Pokud použijeme *önce* a *sonra* bez ablativu, mění se význam.

- P44 *saat ikiden sonra* *iki saat sonra*
„po druhé hodině“ „za dvě hodiny“
- P45 *saat ikiden önce* *iki saat önce*
„před druhou hodinou“ „před dvěma hodinami“
- P46 *o günden sonra* *iki gün sonra*
„od toho dne (po onom dni)“ „za dva dny“